



HUWELIJKSDWANG. WAT ZIET DE POLITIE?

**AVANS EXPERTISECENTRUM
VEILIGHEID**

RAPPORT

Groeien begint met kennis.



Ministerie van Buitenlandse Zaken



Huwelijksdwang. Wat ziet de politie?

Een verkenning van casuïstiek uit 2017

Landelijk Expertisecentrum Eergerelateerd Geweld
in opdracht van het ministerie van Buitenlandse zaken

Colofon

ons kenmerk 18-156

datum 7 december 2018

auteur Dr. Janine Janssen

© **2018** Expertisecentrum Veiligheid Avans Hogeschool

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

Voorwoord		3
1	Wat is huwelijksdwang?	4
1.1	Begripsopvatting	4
1.2	Relatie met eengerelateerd geweld	6
1.3	Waarom dit onderzoek naar huwelijksdwang?	9
1.4	Opbouw van dit rapport	10
2	Wat ziet de politie?	11
2.1	Vragen in dit onderzoek	11
2.2	Dataverzameling in dit onderzoek	11
2.3	Beperkingen van de gebruikte politieke informatie	13
3	Huwelijksdwang in beeld	15
3.1	De achtergronden van de betrokkenen	15
3.2	De rol van dwang	18
3.3	De weg naar de politie	23
3.4	Betrokkenheid van het ministerie van Buitenlandse Zaken	24
4	Conclusies en aanbevelingen	25
4.1	Conclusies	25
4.2	Aanbevelingen	27
5	Geraadpleegde literatuur	30
Bijlage 1	Scorelijst dossieronderzoek	33

Voorwoord

Al in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw werd ik als politieman veelvuldig geconfronteerd met het grote leed dat achter huwelijksdwang schuilgaat. In een rechtstaat als de Nederlandse is geen ruimte voor huwelijksdwang. Het kiezen van een partner hoort tot de fundamentele rechten op zelfbeschikking. De politie maakt zich graag sterk voor aandacht voor deze problematiek en uiteraard voor een concrete aanpak. Want weggijken is geen optie. Dat neemt niet weg dat die taak alles behalve eenvoudig is. Deze zaken zijn zo lastig vanwege het vaak langsepende karakter, de internationale dimensie, de relatie met de familie-eer en de betrokkenheid van veel familieleden, waardoor huwelijksdwang het karakter heeft van een groepsconflict.

Om meer inzicht te krijgen in de aard van de problematiek is door het ministerie van Buitenlandse Zaken aan het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld (LEC EGG) opdracht gegeven tot het voorliggende onderzoek. Door het LEC EGG is dit onderzoek naar huwelijksdwang uitgevoerd in samenwerking met het lectoraat Veiligheid in Afhankelijkheidsrelaties van Avans Hogeschool. Samen met dit lectoraat werkt het LEC EGG namelijk aan lesmateriaal ten behoeve van de politie en andere professionals in de veiligheidszorg waar het gaat om problemen rond het kiezen en verlaten van (huwelijks)partners in families waarin eer een belangrijke rol speelt.

Het onderzoek bevestigt de complexiteit van het fenomeen en laat verder zien dat huwelijken die onder dwang tot stand zijn gekomen ook in een later stadium nog steeds een gewelddadig karakter kunnen hebben. In het kader van preventie van geweld en verdere escalatie blijft aandacht voor het thema dan ook nodig. Preventie is daarnaast belangrijk omdat de actieradius van de politie en haar partners in de veiligheidszorg beperkt is, zodra slachtoffers zich in het buitenland bevinden. Wat de aanpak betreft onderstreept dit onderzoek wederom het belang van systematisch en methodisch werken zoals is vastgesteld bij de aanpak van eergelateerd geweld.

Willem Timmer

Commissaris van Politie

Hoofd van het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld van de nationale politie

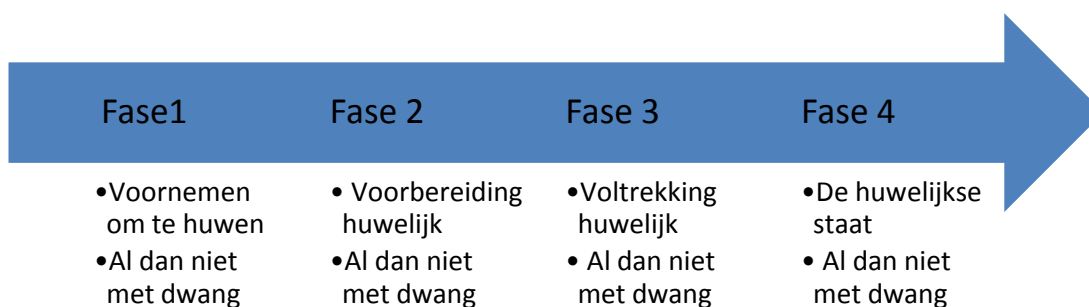
1 Wat is huwelijksdwang?

1.1 Begripsopvatting

Dwang in relatie tot het huwelijk

Bij de totstandkoming van een (formeel of informeel) huwelijk kan dwang, fysiek en/of psychisch in verschillende fasen een rol spelen: dwang kan al een issue zijn bij het voornemen om een huwelijk te gaan sluiten, bij de voorbereiding en bij de voltrekking van een huwelijk. Hoewel in een aantal rechtssystemen expliciet de bruid gevraagd moet worden of zij daadwerkelijk instemt met het huwelijk dat op het punt staat om voltrokken te worden (zie bijvoorbeeld Buskens, 1994, 1999; Soleimani, 2002; Bureau van Bijsterveldt, 2009; Van Eijk, 2013), kan op dat moment toch ook zoveel dwang gevoeld worden, dat alsnog met het huwelijk wordt ingestemd. In het Engelse taalgebied bestaat daar zelfs een aparte term voor: een *shot gun wedding*. Daar gaat het dan vooral om mannen die aangezet worden alsnog te huwen met de vrouwen die zij zwanger hebben gemaakt, desnoods onder bedreiging van een geweer door de aanstaande schoonvader en opa. Tot slot kan dwang ook een rol spelen tijdens het huwelijk. Denk in dit verband bijvoorbeeld aan de situatie, waarin één van de partners het huwelijk wil beëindigen, maar onder dwang blijft. In Nederland wordt in dit verband inmiddels gesproken over 'huwelijksgevangenschap' (Van Eijk, 2017; Janssen, 2017). Schema 1 geeft een overzicht.

Schema 1: Dwang tijdens de verschillende fasen in het proces van huwelijksluiting



Omschrijving van de handeling en frequentie

Hoe wordt nu het begrip huwelijksdwang in Nederland opgevat? Bij huwelijksdwang gaat het om de volgende handeling: bij een religieus of wettelijk huwelijk worden de (voorbereidende) huwelijks-handelingen tegen de vrije wil van minstens een van de huwelijkskandidaten voltrokken, die daar onder een bepaalde vorm van dwang mee is ingestemd (Schmidt & Rijken, 2005; De Koning & Bartels, 2005; Van der Leun & Leupen, 2013; Cornelissens et al, 2009; zie ook: Sabbe et al., 2014; Rutten et al., 2016; Van Rijn, 2018). Dit betekent dat alleen dwang in fase 1 tot en met 3 in schema 1 tot huwelijksdwang worden gerekend. Als dwang een rol speelt in fase 4 en het een partner bijvoorbeeld door dwang onmogelijk wordt

gemaakt om het huwelijk te beëindigen, dan wordt – zoals hiervoor al werd aangegeven – ook wel gesproken over huwelijksgevangenschap.

Hoe vaak huwelijksdwang in Nederland voorkomt, is niet duidelijk. Er zijn geen harde cijfers. Er is alleen voor de jaren 2011 en 2012 een *educated guess* gedaan met een minimale ondergrens van 181 gevallen van huwelijksdwang. De werkelijke cijfers liggen hoger, de onderzoekers schatten op basis van de registraties (cijfers) en interviews met hulpverleners en experts, tussen 674 en 1914. Volgens het onderzoek zijn de slachtoffers van huwelijksdwang vaker vrouwen dan mannen en zijn het jongeren (16-17 jaar) en jongvolwassenen (18-25 jaar). De slachtoffers zijn zowel hoog- als laagopgeleiden (Smits van Waesberghe et al., 2014). In dit onderzoek werd overigens geen onderscheid gemaakt tussen slachtoffers die nog in Nederland zijn en hulp nodig hebben en mogelijke slachtoffers in het buitenland of vragen van hulpverleners over mogelijke zaken.

Juridische context

Het begrip huwelijksdwang heeft ook een juridische context. Sinds 5 december 2015 is het door de Wet tegengaan huwelijksdwang moeilijker om in Nederland een gedwongen huwelijk te sluiten door wijzigingen in het Burgerlijk Wetboek. Zie in dit verband bijvoorbeeld artikel 53 lid 3: 'Het openbaar ministerie is voorts bevoegd het huwelijk te stuiten indien genoegzaam is gebleken dat de aanstaande echtgenoten, of één hunner, het huwelijk onder invloed van dwang zullen aangaan.' Huwelijksdwang is strafbaar. Daders kunnen maximaal 2 jaar gevangenisstraf krijgen. Heeft een Nederlander iemand in het buitenland gedwongen tot een huwelijk? Dan is vervolging in Nederland mogelijk. Ook als huwelijksdwang in dat andere land niet strafbaar is. Dit geldt ook voor vreemdelingen met een vaste woonplaats of verblijfplaats in Nederland. De verjaringstermijn van 6 jaar voor huwelijksdwang bij een minderjarige begint als het slachtoffer 18 jaar is geworden. Een slachtoffer heeft hierdoor tijd om als volwassene na te denken over de gevolgen van het gedwongen huwelijk. En om aangifte te doen. Het is mogelijk een verdachte van huwelijksdwang in voorlopige hechtenis te nemen om het slachtoffer beter te beschermen. Het openbaar ministerie (OM) heeft bevoegdheden om daders op te sporen. Een huwelijk met een minderjarige wordt in Nederland gezien als een gedwongen huwelijk.

Dwang komt overigens niet alleen in relatie tot het huwelijk voor. Artikel 284 uit het Wetboek van Strafrecht kent een algemene bepaling ten aanzien van dwang: 'Met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren of geldboete van de vierde categorie wordt gestraft: 1. hij die een ander door geweld of enige andere feitelijkheid of door bedreiging met geweld of enige andere feitelijkheid, gericht hetzij tegen die ander hetzij tegen derden, wederrechtelijk dwingt iets te doen, niet te doen of te dulden; 2. hij die een ander door bedreiging met smaad of smaadschrift dwingt iets te doen, niet te doen of te dulden. In het geval onder 2. omschreven wordt het misdrijf niet vervolgd dan op klacht van hem tegen wie het gepleegd is.' Dwang wordt door de wetgever dus niet alleen als fysieke dwang begrepen, ook andere vormen van dwang zijn denkbaar.

De juridische context van huwelijksdwang beperkt zich niet alleen tot Nederland. Zo heeft Nederland een aantal internationale verdragen ondertekend en zich daarmee verplicht om huwelijksdwang tegen te gaan. Er wordt hier een aantal genoemd:

- De *Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens* stelt dat iedere man of vrouw zelf het recht heeft om te besluiten al dan niet een huwelijk aan te gaan en om in alle vrijheid een partner te kiezen.

- Het *Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind* stelt dat ieder kind het recht heeft op bescherming tegen alle vormen van geestelijke en lichamelijke mishandeling en verwaarlozing. Een huwelijk met een minderjarige valt daar ook onder.
- Hetzelfde geldt voor het *Haags Kinderbeschermingsverdrag* dat bepaalt dat de overheid maatregelen moet nemen om kinderen te beschermen als ze worden belemmerd in hun ontwikkeling of als ouders ernstig tekort schieten in de opvoeding.
- Het *VN-vrouwenverdrag* bepaalt dat 'man en vrouw hetzelfde recht hebben om in vrijheid een echtgenoot te kiezen en alleen met vrije en volledige toestemming een huwelijk aan te gaan.'
- Het *Verdrag van Istanbul* over het voorkomen, bestrijden en strafbaar stellen van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld. Het verdrag bepaalt dat landen slachtoffers beschermen, daders straffen en zorgen voor hulpverlening. Het geldt voor iedereen die in Nederland is, ongeacht de verblijfsstatus.
- Het *Verdrag inzake huwelijkstoestemming*, hierin staat dat: 'Zonder enige beperking op grond van ras, nationaliteit of godsdienst hebben mannen en vrouwen van huwbare leeftijd het recht om te huwen en een gezin te stichten. Zij hebben gelijke rechten wat het huwelijk betreft, tijdens het huwelijk en bij de ontbinding ervan. Een huwelijk kan slechts worden gesloten met de vrije en volledige toestemming van de aanstaande echtgenoten.'

1.2 Relatie met eerge relateerd geweld

Huwelijksdwang in relatie tot eerge relateerd geweld

De (politie)praktijk leert dat een aanzienlijk deel van het geweld in naam van eer zich afspeelt in de relationele context (Janssen, 2017). In het overzicht in schema 2 worden verschillende stenen des aanstoets benoemd die kunnen leiden tot een conflict over familie-
eer. Globaal kan gesteld worden dat er problemen kunnen ontstaan bij het aangaan en verbreken van relaties. Bij het aangaan van relaties kan in de uitgebreide familie conflict ontstaan over de keuze van een partner en kan huwelijksdwang door de betrokken families als 'oplossing' worden ingezet.

Schema 2: Schematische weergave van mogelijke eerschendingen in de relationele context afgezet tegen de levensloop

--> Levensloop --> Levensloop --> Levensloop --> Levensloop -->		
Vóór het huwelijk	Het aangaan van een huwelijk	Tijdens een huwelijk
Individu bevindt zich in de invloedssfeer van familie 1	Overgang van het individu van familie 1 --> familie 2 Huwelijk is bestendiging van de relatie tussen familie 1 en familie 2	Individu bevindt zich in het krachtenveld van familie 1 en familie 2
<i>Seksuele contacten</i>		
- verlies van maagdelijkheid/het ongehuwd aangaan van een seksuele relatie	- het 'onkuis' (bijvoorbeeld niet maagdelijk voor vrouwen) overgaan van familie 1 naar familie 2	- aangaan van buitenechtelijke relaties
- verkrachting	- verkrachting	- verkrachting
<i>Partnerkeuze</i>		
- verzet tegen gearrangeerde verlovings/huwelijken	- verzet tegen gearrangeerde verlovings/huwelijken*	- het verlaten van de huwelijkspartner
	- schaking (vrijwillig of onvrijwillig)**	
	- (her)trouwen met een voor de (schoon)familie niet-acceptabele partner	
<i>Zwanger-/ouderschap</i>		
- ongehuwd zwanger-/ouderschap	- het 'meenemen' in het huwelijk van kinderen die 'niet eervol ter wereld zijn gekomen' (bijvoorbeeld buitenechtelijke kinderen)	- buitenechtelijke zwangerschappen en kinderen/twijfels over vaderschap
		- discussie over voogdij over kinderen/het afpakken van kinderen
<i>Verzet tegen regels</i>		
- verzet tegen regels/autoriteit in familie 1	- verzet tegen regels/autoriteit in familie 1 en 2	- verzet tegen regels/autoriteit in familie 1 en 2

Bron: Janssen, 2017.

*In het geval een meisje aan een bepaalde familie als bruid is beloofd, maar zij zelf een andere toekomstige echtgenoot op het oog heeft, zijn er niet twee families bij de zaak betrokken, maar drie.

**Van Eck stelt over schaking in de Turkse context dat wanneer ouders tegen een huwelijk zijn, de Turkse plattelandscultuur een oplossing biedt in de vorm van schaking. Dit is officieel het ontvoeren van een meisje door een jongen, met het doel met haar te trouwen. In de praktijk is het meisje doorgaans geen willoos slachtoffer, maar besluit zij samen met de jongen tot een schaking, omdat haar ouders geen heil zien in een huwelijk (Van Eck, 2001, 2003).

Het feit dat er nauwe verwantschap bestaat tussen het fenomeen huwelijksdwang en geweld uit naam van eer, heeft er in de praktijk toe geleid dat het LEC EGG van de nationale politie nauw samenwerkt met het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating (LKHA).

Onder dezelfde paraplu: geweld in afhankelijkheidsrelaties

Eergerelateerd geweld is geen op zichzelf staand begrip. Inmiddels maakt eergerelateerd geweld namelijk deel uit van een grotere verzameling gewelddadige fenomenen, die door de overheid onder het paraplubegrip 'geweld in afhankelijkheidsrelaties' worden geschaard. Omstreeks 2007 is geweld in afhankelijkheidsrelaties (gia) door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport geïntroduceerd (Kamerstukken II 2007/08, 28345 en 22894, 51). Geweld in afhankelijkheidsrelaties heeft vele gezichten. Sinds er beleid rond gia wordt gemaakt, verschijnen er periodiek 'voortgangsrapportages' die aan de Tweede Kamer worden aangeboden. Wie die rapportages eens doorbladert vanaf het begin tot op heden, ziet dat eerst de focus vooral lag op huiselijk geweld en kindermishandeling. Daar zijn echter steeds meer onderwerpen bijgekomen, zoals ouderenmishandeling en online vormen van geweld in afhankelijkheid, bijvoorbeeld cyberpesten. Globaal genomen – er is overlap mogelijk – komen we de fenomenen die tegenwoordig onder de noemer gia worden geschaard, op drie domeinen tegen: in het kerngezin of in de uitgebreide familie, in instellingen en door professionals en tot slot mensenhandel (Janssen, 2017). Zowel eergerelateerd geweld als huwelijksdwang zijn fenomenen die zich afspelen in de uitgebreide familie en die dikwijls met migratie in verband worden gebracht. In dit verband wordt ook huwelijkse gevangenschap en achterlating genoemd. Van huwelijkse gevangenschap is sprake wanneer een man of vrouw een huwelijk wil beëindigen en daarvoor niet de benodigde medewerking krijgt van de echtgeno(o)t(e). Het gaat hier om een informeel of een religieus huwelijk dat in het land van herkomst van (een van beide) partners rechtsgeldigheid heeft (Braun, 2012; Smits van -Waesberghe et al. 2014). Bij achterlating gaat het om vrouwen al dan niet met hun kinderen, maar ook om jongeren (zowel jongens als meisjes), die tegen hun wil en zonder identiteits- en verblijfsdocumenten door hun echtgenoot, vader of beide ouders in het geval van jongeren, in het land van herkomst worden achtergelaten. Achterlating kan samengaan met huwelijksdwang of huwelijkse gevangenschap, maar dat is niet noodzakelijk (Kamerstukken II 2014/15, 32175, 53; Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken, 2005; De Koning & Bartels, 2005; Cornelissens et al., 2009;). Er wordt verder ook wel gesproken over de problematiek van 'verborgen vrouwen'. Dat begrip is lastig af te bakenen, maar het gaat in feite om vrouwen die door de partner en/of familie gedwongen worden om in isolement te leven. Achterlating of huwelijksdwang kan hiermee samenhangen (Drost et al., 2012, 2015; Musa et al., 2013). Schema 3 laat zien hoe verschillende hier beschreven fenomenen in de levensloop aan eerkwesties in de familie kunnen raken.

Schema 3: Issues die aan de familie-eer kunnen raken in de levensloop en mogelijke reacties

Fase in de levensloop	Issues die aan familie-eer raken	Mogelijke reacties
Kindertijd 0-12 jaar	<ul style="list-style-type: none"> - Buiten de echt geboren worden - Niet besneden zijn - Verzet tegen regels in de familie 	<ul style="list-style-type: none"> - Besnijdenis - Achterlating - (Dreiging met) geweld
Puberteit 12-18 jaar	<ul style="list-style-type: none"> - Verzet tegen regels in de familie - Niet besneden zijn - Verlies maagdelijkheid - Buitenechtelijke zwangerschap - Verkrachting - Het kiezen van een partner 	<ul style="list-style-type: none"> - Besnijdenis - Gearrangeerd huwelijk - Huwelijksdwang - Achterlating - (Dreiging met) geweld - Zelfdoding - (Dreiging met) verstoting
Jongvolwassenheid 18-24 jaar	<ul style="list-style-type: none"> - Verzet tegen regels in de familie - Verlies maagdelijkheid - Buitenechtelijke zwangerschap - Verkrachting - Het kiezen van een partner - Echtscheiding en het opnieuw aangaan van een relatie, eventuele discussie over voogdij over de kinderen 	<ul style="list-style-type: none"> - Gearrangeerd huwelijk - Huwelijksdwang - Huwelijkse gevangenschap - Achterlating - (Dreiging met) geweld - Zelfdoding - (Dreiging met) verstoting
Volwassenheid 24 jaar en ouder	<ul style="list-style-type: none"> - Verzet tegen regels in de familie - Verlies maagdelijkheid - Buitenechtelijke zwangerschap - Het kiezen van een partner - Verkrachting - Gearrangeerde huwelijken - Echtscheiding en het opnieuw aangaan van een relatie, eventuele discussie over voogdij over de kinderen 	<ul style="list-style-type: none"> - Huwelijksdwang - Huwelijksgevangenschap - Achterlating - (Dreiging met) geweld - Zelfdoding - (Dreiging met) verstoting

Bron: Janssen, 2017: 117.

1.3 Waaronderzoek naar huwelijksdwang?

Inzicht in de aard en omvang van het fenomeen

Bestudering van bij de politie bekend geworden casuïstiek draagt bij aan de kennis over de (variatie in) verschijningsvormen van huwelijksdwang en van de achtergrondkenmerken van betrokkenen. Daardoor wordt een bijdrage geleverd aan de inzicht in de aard van dit fenomeen. Uit paragraaf 1.1 blijkt dat er alleen een schatting is over de omvang van huwelijksdwang in Nederland. Hoewel het zicht vanuit de politie ook niet volledig is (zie

daarover paragraaf 2.3), kan een nadere verkenning van bij de politie bekend geworden casuïstiek het inzicht in de omvang wel verdiepen.

Inzicht in de aanpak van het fenomeen

Inzicht in de aard van het fenomeen is essentieel om tot een goede aanpak te kunnen komen. In paragraaf 1.1 is uitgelegd dat huwelijksdwang strafbaar is en vervolgd kan worden. In de praktijk blijkt het voor professionals in de veiligheidszorg echter lastig om het element dwang overtuigend aan te tonen. Dat heeft te maken met het feit dat er zich tussen gearrangeerde huwelijken en gedwongen huwelijken een grijs gebied bevindt. Er is met andere woorden sprake van een glijdende schaal (De Koning & Bartels, 2005). Dwang kan zich ook in meer subtiele gedaanten voordoen. Dat maakt het voor professionals in de veiligheidszorg een lastig te herkennen fenomeen. Dit onderzoek kan een bijdrage leveren aan het voor professionals meer inzichtelijk maken van de manieren waarop dwang tot uiting kan komen bij het aangaan van huwelijken.

Opdrachtgever en uitvoering

Het hier gepresenteerde onderzoek is in opdracht van het ministerie van Buitenlandse Zaken door het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld (LEC EGG) in samenwerking met het lectoraat Veiligheid in Afhankelijkheidsrelaties van Avans Hogeschool uitgevoerd.

1.4 Opbouw van dit rapport

In dit eerste hoofdstuk is stil gestaan bij de vraag wat in Nederland onder huwelijksdwang wordt verstaan en hoe dit fenomeen zich verhoudt tot eengerelateerd geweld. Daarnaast is de aanleiding tot dit onderzoek beschreven. In het tweede hoofdstuk worden de vragen in dit onderzoek beschreven alsmede de gebruikte databronnen en methoden om die vragen te beantwoorden. Het derde hoofdstuk bevat een beschrijving van de resultaten van het onderzoek en de antwoorden op de onderzoeksvragen. In het laatste hoofdstuk wordt kort een aantal conclusies en aanbevelingen geformuleerd.

2 Wat ziet de politie?

2.1 Vragen in dit onderzoek

Doel van het onderzoek

Doel van het onderzoek is om inzicht te krijgen in de mate waarin en de wijze waarop door de politie het fenomeen huwelijksdwang wordt waargenomen. Voor een gedegen aanpak van huwelijksdwang is het van groot belang om duidelijk te hebben hoe de politie als belangrijke partner in de veiligheidszorg dit fenomeen in beeld krijgt. In dit verkennende onderzoek wordt dat niet voor de gehele politie in kaart gebracht. Er wordt gekeken naar de casuïstiek die bij het LEC EGG onder de aandacht is gebracht.

Vragen in het onderzoek

Zoals gezegd heeft dit onderzoek een verkennend karakter. Om die reden worden de onderstaande vragen alleen voor het peiljaar 2017 beantwoord:

- 1) Hoe veel zaken waarin huwelijksdwang vermoed werd of daadwerkelijk een rol speelde, zijn bij het LEC EGG bekend geworden?
- 2) Welke kenmerken van de betrokkenen (i.e. de huwelijkskandidaten) heeft de politie in beeld (etnische achtergrond, nationaliteit, verblijfplaats – binnen- of buitenland – en verblijfstitel, meerderjarig of minderjarig)?
- 3) Tegen wie was de dwang gericht en op welke manieren werd dwang uitgeoefend (fysiek, psychisch, tijdens welke fasen in het proces van huwelijksluiting)?
- 4) Heeft dwang in de bestudeerde casuïstiek voor zover bekend ook tot een (religieus) huwelijk geleid?
- 5) Hoe zijn die zaken in eerste instantie bij de politie onder de aandacht gekomen (halen, brengen, zie paragraaf 2.3)?
- 6) Is er in deze zaken contact geweest met het ministerie van Buitenlandse Zaken en zo ja: waarom en met welk doel vond dat contact plaats?

2.2 Dataverzameling in dit onderzoek

Dossiers van het LEC EGG

De belangrijkste databron in dit onderzoek vormen de dossiers van het LEC EGG. In bijlage 1 is de ten behoeve van dit onderzoek gebruikte scorelijst opgenomen. Schema 4 laat zien wat voor soorten documenten en informatie in die dossiers kan worden aangetroffen.

Schema 4: Documenten en informatie in dossiers van het LEC EGG

Soorten documenten en informatie	Toelichting
Dagrapporten/mutaties uit BasisVoorziening Handhaving (BVH)	BVH is een informatiesysteem waarin de politie dagelijks incidenten, meldingen en aangiften registreert en de behandeling daarvan vastlegt.
Informatie uit andere politieke systemen	Bijvoorbeeld Blue View, een systeem waarmee andere informatiesystemen van de politie kunnen worden bevroegd.
Onderzoeksjournaals	Dat zijn een soort logboeken die in vaak grotere recherchezaken worden bijgehouden.
Verslagen van verhoren	Al dan niet letterlijke transcripties van verhoren met verdachten, getuigen of andere betrokkenen.
Verslagen van telefoontaps	Volgens art. 126 cc Sv dienen dergelijke gegevens overigens na twee maanden te worden vernietigd, uitzonderingen op die regel zijn vastgelegd in art. 126 dd Sv en art. 10 Wet politiegegevens.
E-mailverkeer tussen betrokken politieambtenaren en eventueel andere (keten)partners	Met ketenpartners worden onder andere partners van de politie in de justitiële keten bedoeld. Buiten die keten werkt de politie samen met andere partners bij de behandeling van veiligheidsvraagstukken. In dit verband kan onder meer worden gedacht aan instellingen voor vrouwenopvang en jeugdzorg.
Checklist eengerelateerd geweld	
Instrument voor risicotaxatie van de vrouwenopvang	Dit is een vragenlijst die gebruikt wordt door medewerkers van de vrouwenopvang bij de intake van cliënten.
Gegevens van externe instanties	Bijvoorbeeld de Basisregistratie Persoonsgegevens (Brp), de Immigratie- en Naturalisatie Dienst (IND), het Kadaster of de Kamer van Koophandel.
Verslag van een externe deskundige	Een externe deskundige wordt gevraagd om zich uit te spreken over de eventuele aanwezigheid van het motief eer in een bepaalde zaak. Zie voor een uitvoerige beschrijving van de rol van externe deskundige bij de behandeling van eierzaken: Janssen, 2009, 2017.

Bron: Janssen, 2013.

De methode LEC EGG

De 'methode LEC EGG' is de standaardaanpak voor gewelddadige eezaken van de Nederlandse politie geworden. De methode bestaat uit drie stappen: ten eerste de vroegherkenning door middel van 'rode vlaggen'. Sommige vlaggen hebben te maken met aanleidingen tot conflicten (provocaties, bedreigingen, en dergelijke), andere met (veronderstelde) gevolgen van eerherstel (bijvoorbeeld moord, doodslag, suïcide, maar ook vermissingen), en tot slot zijn er rode vlaggen die verwijzen naar sociale achtergronden en culturele codes waaruit is af te leiden in welke mate individuen afhankelijk zijn van hun gemeenschap. Deze rode vlaggen zijn 'vertaald' in een elektronische zoekslag, waarmee politieke informatiesystemen dagelijks worden doorzocht. Dit elektronische sleepnet haalt zaken boven waarbij vragen leven over eer als motief. Voor die zaken wordt in stap twee een 'checklist' ingevuld, dat wil zeggen een itemlijst met open vragen, waarmee informatie over sociale achtergronden van betrokkenen wordt verzameld. Op basis van de verzamelde gegevens schakelt het LEC EGG eventueel een externe deskundige in, bijvoorbeeld een (cultureel) antropoloog of een arabist, die zijn of haar licht laat schijnen over mogelijke motieven voor (dreigend) geweld. De derde stap is het maken van een plan van aanpak. De eerste twee stappen, vroegherkenning en het informatie verzamelen met de checklist, worden door de lokale eenheden uitgevoerd. Daartoe zijn in elke eenheid één of meer contactfunctionarissen aangesteld. Een contactfunctionaris is een vast aangewezen politieambtenaar die in de eenheid het aanspreekpunt voor eezaken is en tevens de verbindende schakel met het LEC EGG vormt. Bij de behandeling van complexe zaken en de inzet van externe deskundigen doen de eenheden vervolgens een beroep op ondersteuning van het LEC EGG.

2.3 Beperkingen van de gebruikte politieke informatie

Het zicht van de politie en het dark figure

Een belangrijke criminologische les is dat de politie geen totaal overzicht heeft over fenomenen die zich in de samenleving afspelen. In politiekringen wordt vaak gesproken over 'halen' en 'brengen'. Met 'halen' wordt bedoeld op zaken die de politie zelf heeft achterhaald en bij 'brengen' gaat het om zaken die burgers ter kennis van de politie hebben gebracht door meldingen of aangifte. De mate waarin de politie zaken kan 'halen' wordt mede beïnvloed door factoren als beschikbare middelen en capaciteit als mede de kennis van het aan te pakken fenomeen. Wat de politie 'gebracht' wordt, is mede afhankelijk van de bereidheid van burgers om naar de politie te stappen. 'Halen' en 'brengen' bepaalt wat de politie in beeld krijgt. Er zullen altijd zaken zijn die aan de aandacht van de politie zijn ontsnapt. Criminologen noemen dit het *dark figure*.

Wat betreft het fenomeen huwelijksdwang is er ongetwijfeld ook sprake van een *dark figure*. Het is namelijk de vraag of de politie in staat is alle voorkomende gevallen tijdig te herkennen en dwang daadwerkelijk aannemelijk te maken. Daarnaast is ook niet duidelijk of burgers in dit soort delicate familieaangelegenheden de weg naar de politie weten en/of durven te vinden. In familieverband spelen allerhande loyaliteitsgevoelens, die het betrokkenen bemoeilijken om daadwerkelijk de vuile was buiten te hangen. Wat de politie in beeld krijgt is met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid dan ook niet gelijk aan de totale omvang van huwelijksdwang in Nederland.

Het zicht van de politie en het zicht van het LEC EGG

Wat 'halen' en 'brengen' betreft neemt het LEC EGG een bijzondere positie in. Het LEC EGG haalt namelijk niet zelf zaken op en burgers kunnen zich in principe ook niet rechtstreeks tot dit centrum wenden. Bij het LEC EGG worden zaken binnen gebracht door de Immigratie -en Naturalisatiedienst (IND), de gespecialiseerde opvang (Sterk Huis en Fier) en in hoofdzaak door de lokale eenheden van de politie. De lokale politie legt lang niet alle zaken met een eercomponent aan het LEC EGG voor, maar alleen de zaken met een complex karakter. De lokaal behandelde casuïstiek zonder tussenkomst van het LEC EGG is niet in dit onderzoek betrokken.

De checklist eengerelateerd geweld speelt een bijzondere rol. Aan de hand van dit kwalitatieve instrument wordt onder meer ten behoeve van de analyse en aanpak informatie verzameld over de aard van het gerezen probleem, personalia en sociale en economische achtergronden (Janssen, 2017). Helaas beschikt het LEC EGG niet altijd over compleet ingevulde lijsten waardoor van te voren niet met zekerheid gesteld kan worden dat alle gevraagde kwalitatieve informatie met betrekking tot motieven voor het gebruiken van dwang ook gevonden kan worden. Zo bevond zich in het peiljaar 2017 in bijna 40% van de bij het LEC EGG onder de aandacht gebrachte zaken een ingevulde checklist. In een derde van de casuïstiek was er geen ingevulde checklist aanwezig, maar was wel de informatie aanwezig die met de checklist wordt verzameld (LEC EGG, 2018).

3 Huwelijksdwang in beeld

In dit hoofdstuk worden de antwoorden gegeven op de onderzoeksvragen die in hoofdstuk 2 zijn genoemd. In de eerste paragraaf wordt stil gestaan bij de vraag hoeveel zaken met betrekking tot huwelijksdwang in het peiljaar bij het LEC EGG onder de aandacht zijn gebracht en wat de achtergrond van de betrokkenen was. In de tweede paragraaf staat de aard van het conflict centraal: welke vorm nam de dwang aan? In welke fase van de huwelijksvoltrekking speelde dwang een rol? Door wie werd de dwang uitgeoefend en wat was het resultaat van de inzet van dwang? In de derde paragraaf gaat het om de vraag hoe de casuïstiek bij de politie onder de aandacht is gekomen. Kwamen betrokkenen of mensen uit hun omgeving bijvoorbeeld zelf naar de politie of kwam de politie of een andere professional uit de veiligheidszorg de zaak op het spoor? In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk komt de vraag aan bod of en zo ja hoe het ministerie van Buitenlandse zaken een rol heeft gespeeld bij behandeling van deze casuïstiek.

3.1 De achtergronden van de betrokkenen

Het aantal zaken dat bij het LEC EGG in beeld kwam

In het peiljaar 2017 werden in totaal door de regionale eenheden 1496 zaken behandeld, waarbij rekening werd gehouden met een eermotief. Bijna een derde van die zaken (n=456) werden complex gevonden. Om die reden werden zij ook voorgelegd aan het LEC EGG. Bij elf procent van de zaken die in 2017 aan het LEC EGG werden voorgelegd speelde dwang een rol (n= 49) (LEC EGG, 2018). Ruim de helft van die zaken (n=28) werd in verband gebracht met het fenomeen huwelijksdwang. Bij die andere zaken speelden dwang een rol bij andere gedragingen, zoals achterlating (n=18). Het aandeel van huwelijksdwang in het totale werkaanbod van het LEC EGG is met zes procent, zoals figuur 5 laat zien, relatief klein.

Figuur 5: Het aandeel van huwelijksdwang in het werkaanbod van het LEC EGG



Achtergronden van betrokkenen

- *Etnische achtergrond en nationaliteit* In het peiljaar 2017 speelden de meeste zaken die bij het LEC EGG (N=456) onder de aandacht werden gebracht zich af tegen een Turkse (25%), Marokkaanse (17%) of Syrische (13%) context (LEC EGG, 2018). Bij de casuïstiek met betrekking tot huwelijksdwang bleek dat de meeste zaken zich afspeelden in een Afghaanse (n=5), Marokkaanse (n=5) en Koerdische context (n=5). Het ging hierbij om Koerden met wortels in Irak, Syrië en in Turkije. Verder deden zich zaken voor tegen een Syrische, Egyptische, Hindostaanse, Somalische, Irakese, Eritrese en Turkse achtergrond. Figuur 6 geeft een overzicht.

Figuur 6: Etnische achtergrond bij huwelijksdwang in het werkaanbod van het LEC EGG



- *Verblijfplaats en -titel*
Hiervoor is de etnische achtergrond besproken waarbinnen de casuïstiek uit het peiljaar zich heeft afgespeeld. De zaken met betrekking tot huwelijksdwang die bij de politie in beeld komen, spelen zich af in families met een migratieachtergrond. Informatie over nationaliteit, verblijfplaats en -titel is eveneens relevant om het inzicht in het fenomeen huwelijksdwang te vergroten. Huwelijksdwang raakt immers aan twee belangrijke rechtsgebieden waarop deze variabelen een belangrijke rol spelen. In de eerste plaats het gebied van het internationale privaatrecht, waarop onder meer het toepasselijke recht op de vorm van de huwelijksvoltrekking en op de huwelijksbevoegdheid van de aanstaande echtgenoten wordt bepaald, alsmede de geldigheid van de in het buitenland gesloten huwelijken (Pellis, 2013); het internationale karakter van het huwelijk (of het geregistreerde partnerschap) – zie ook schema 7 – kan gevolgen hebben voor de rechtspositie bij echtscheiding, de rechtspositie van de kinderen, het vermogen en erfgenamen.

Schema 7: Heb ik een internationale relatie?

Wie na wil gaan of hij of zij een internationale relatie heeft, moet zich de volgende vragen stellen:

Heeft u of uw (aanstaande) echtgenoot of partner of u beiden:

1. Een buitenlandse nationaliteit?
2. Bezittingen in het buitenland? (Bijvoorbeeld een bankrekening of een huis.)
3. Direct na uw huwelijk voor langere tijd in het buitenland gewoond of bent u van plan dat te doen?
4. Tijdens uw huwelijk in het buitenland gewoond en bent u daarna naar Nederland verhuisd?

Of

1. Gaat u trouwen in het buitenland of bent u daar al getrouwd?
2. Bent u in het buitenland getrouwd en heeft u daar huwelijkse voorwaarden laten opstellen?

Kunt u één of meer vragen met 'ja' beantwoorden, dan heeft u mogelijk te maken met buitenlands recht.

Bron: www.notaris.nl/samen-verder/internationale-relaties

Aan andere rechtssystemen die van toepassing kunnen zijn, liggen niet per se dezelfde uitgangspunten als aan het Nederlandse ten grondslag. In dit verband moet vooral gedacht worden aan gelijke rechten van mannen en vrouwen, alsmede aan de bescherming van minderjarigen en opvattingen over de huwelijksgerechtigde leeftijd.

In de tweede plaats gaat het om het terrein van het vreemdelingerecht, waar ook de formele toegang tot Nederland geregeld is. Onder voorwaarden kunnen echtgenoten van reeds hier legaal verblijvende inwoners tot Nederland worden toegelaten: het gaat uitsluitend om één persoon. Bestond het huwelijk of het geregistreerd partnerschap al in het buitenland, voordat één van de partners rechtmatig verblijf in Nederland kreeg, dan moeten beide partners minimaal 18 jaar oud zijn. Is het huwelijk of geregistreerd partnerschap ontstaan nadat één van de partners rechtmatig verblijf kreeg in Nederland en er dus sprake is van gezinsvorming, dan moeten beiden ten minste 21 jaar oud zijn.

De nationaliteit of nationaliteiten, in het geval betrokkenen over meer dan één nationaliteit, beschikken, is dus een belangrijk gegeven, aangezien die iets zegt over mogelijkheden om volgens een specifiek rechtssysteem te kunnen trouwen en op rechtmatig verblijf in Nederland. De politie heeft toegang tot de gegevens uit de Basisregistratie Personen (BRP). De BRP bevat persoonsgegevens van inwoners van Nederland (ingezetenen) en van personen die Nederland hebben verlaten (niet ingezetenen), zoals de verblijfstitel. In dit verband kan gedacht worden aan het soort verblijfstitel, de datum waarop de verblijfstitel is verleend en de datum waarop de verblijfstitel afloopt. Deze gegevens bleken echter niet standaard terug te vinden in de dossiers bij het LEC EGG. Een reden hiervoor is in hoofdstuk 1 al aangegeven: in lang niet elke zaak is conform de checklist achtergrondinformatie verzameld. Daarnaast is

het ook ingewikkeld om in wat ook wel 'diaspora-gemeenschappen' wordt genoemd, bijvoorbeeld de Somalische, snel te achterhalen welke nationaliteit of nationaliteiten betrokkenen bezitten. Daar de verspreiding en de internationale oriëntatie, bijvoorbeeld op het Verenigd Koninkrijk waar veel leden van de gemeenschap wonen, wordt vaak pas relatief laat duidelijk dat betrokkenen ook de Nederlandse nationaliteit beschikken.

Om toch enigszins zicht te kunnen krijgen op het internationale karakter van huwelijksdwang is ten behoeve van dit onderzoek nagegaan waar op het moment dat de zaak bij het LEC EGG in beeld kwam het slachtoffer zich bevond en waar diegene waarmee het slachtoffer al getrouwd was of nog zou moeten trouwen, verbleef. In bijna alle gevallen (n=26) bleek degene tegen wie de dwang gericht was in Nederland te verblijven. In één geval was sprake van achterlating in het buitenland en in een ander geval was het slachtoffer niet teruggekeerd van een vakantie met familie in het buitenland. Van de (aanstaande) partners bleek bijna een derde (n=8) in Nederland te verblijven. In iets meer dan een derde deel (n=10) bleek de (aanstaande) partner in het buitenland te verblijven. In nog eens een derde (n=9) waren er veel vraagtekens over de (aanstaande) partner om verschillende redenen: soms waren de ouders voornemens om tot een huwelijk te komen, maar hadden ze nog geen concrete kandidaat op het oog en ging het dus vooral om angst voor huwelijksdwang. Daarnaast kwam het ook voor dat er een kandidaat in beeld was, maar dat die naar alle waarschijnlijkheid in het buitenland verbleef, waardoor er hier relatief weinig over de persoon in kwestie bekend was.

- *Meerderjarig of minderjarig*
In hoofdstuk 1 is uitgelegd dat een huwelijk met een minderjarige in Nederland als een vorm van huwelijksdwang wordt gezien. In bijna een derde (n=8) kwam diegene waartegen de dwang werd uitgeoefend als minderjarige bij het LEC EGG in beeld. Let op: het is niet uitgesloten dat een groter deel van de casuïstiek minderjarigen betreft. Het kan immers goed zijn dat de dwang al een aanvang nam toen het slachtoffer minderjarig was, terwijl de zaak pas later bij de autoriteiten onder de aandacht kwam.
Voor zover bekend was geen van de (aanstaande) partners minderjarig. Hiervoor is al aangegeven dat over een aantal partners onduidelijkheden bestonden. Dat gold ook wat betreft de leeftijd. Van ongeveer een kwart (n=7) was die niet bekend.

3.2 De rol van dwang

Tegen wie?

Hoewel in andere onderzoeken ook melding wordt gemaakt van mannelijke slachtoffers van huwelijksdwang (Schmidt & Rijken, 2005; Janssen, 2017), viel bij de ten behoeve van dit onderzoek bestudeerde gevallen op dat uitsluitend vrouwen als slachtoffer van huwelijksdwang werden aangemerkt. De vraag of de beoogde huwelijkskandidaten voor deze vrouwen vrijwillig die relatie zouden aangaan, werd niet systematisch gesteld en beantwoord. Hetzelfde geldt voor vrouwen die zelf een partner hadden gekozen, die niet geaccepteerd werd door de familie en vervolgens onder druk werden gezet om met een ander te trouwen. Werd er dwang ten aanzien van deze mannen gebruikt? En hoe zat het dan met de partners

die niet werden geaccepteerd? Werd er ook op hen en zo ja hoe dwang uitgeoefend om de relatie alsnog te beëindigen?

De vorm van dwang

In paragraaf 1.1 is uitgelegd dat het bij dwang niet alleen om de uitoefening van fysieke dwang gaat. In alle bestudeerde casuïstiek speelde psychische dwang eveneens een rol. De volgende vormen van dwang kwamen in beeld:

- Het voortdurend controleren van de betrokkenen.

Beroep op hulpverlening

Een jonge vrouw meldt bij een hulpverlenende instantie dat haar vader haar enorm onder druk zet om te trouwen. Inmiddels heeft de familie ontdekt dat ze een vriend heeft en wordt ze nauwlettend in de gaten gehouden. Als zij haar verhaal doet bij de hulpverlenende instelling vertelt ze dat ze enorm bang is om naar huis te gaan omdat ze verlaat is. Ze vraagt of de hulpverlener mee wil gaan en haar moeder wil vertellen dat ze onderweg gevallen is en haar geholpen heeft en dat dat de reden is waarom ze te laat is. De hulpverlener besluit haar naar huis te begeleiden, waar inderdaad een boze moeder wacht.

- Het bespelen van schuldgevoel, met andere woorden het plegen van emotionele chantage en het doen van een beroep op gevoelens van loyaliteit jegens de familie.

Zieke vader

Toen haar vader ernstig ziek was, heeft een vrouw er mee ingestemd om conform de wens van haar familie met haar neef te trouwen. Dat is enkele jaren geleden en inmiddels is de vrouw op haar besluit teruggekomen omdat zij een relatie met een ander heeft. Haar familie accepteert dat echter niet en controleert en bedreigt haar.

- Het chanteren door te dreigen een geheim openbaar te maken, zoals we dat ook kennen bij andere zaken waarbij familie-eer een grote rol speelt (Janssen, 2017).

Dwang door partner

Een vrouw heeft een relatie met een man. De man wil graag met haar trouwen, maar de vrouw ziet dat niet zitten. De man zet de vrouw onder druk en dreigt hun relatie bij haar familie bekend te maken. Daarnaast dreigt hij haar te verminken als zij zijn aanzoek niet aanneemt.

- Dreigen met fysiek geweld (dreigen met bijvoorbeeld mishandeling, ontvoering, achterlating of de dood).

Dreiging met achterlating

Een jonge vrouw vertrekt met haar moeder uit Nederland naar het land in het Midden-Oosten waar de familie van oorsprong vandaan komt. Daar aangekomen wordt haar door haar vader verteld dat ze verloofd is met een jongen uit dat land. Als zij niet met de verlovingsinstemt, mag zij niet meer terugreizen naar Nederland.

Bedreiging met de dood

Een jonge vrouw heeft al een aantal jaren een vriend, die haar familie niet ziet zitten. Als de vrouw verneemt dat die middag in het ouderlijk huis een andere man met zijn familie om haar hand komt vragen, neemt ze de benen en vlucht naar een vriendin. Haar moeder heeft namelijk te kennen gegeven dat wanneer zij het aanbod niet accepteert, dit haar dood zal worden.

- Het plegen van fysiek geweld (denk aan mishandeling, ontvoering of achterlating). In de voor dit onderzoek bestudeerde casuïstiek is voor zover bekend geen dodelijke afloop te betreuren.

Mishandeling na verzet tegen huwelijk

Een minderjarig meisje vertelt op school dat zij binnenkort zal gaan trouwen. Haar aanstaande verblijft nog in het buitenland. Zij ziet het huwelijk niet zitten en als ze dat thuis aangeeft, wordt ze door haar moeder mishandeld.

De hier beschreven verschillende vormen van dwang kunnen naast elkaar in een casus voorkomen en de druk op betrokkenen versterken.

De fase waarin dwang een rol speelt

In paragraaf 1.1 is uitgelegd – zie schema 1 – dat dwang zich in verschillende fasen van het proces van huwelijkssluiting kan voltrekken. Daarbij zijn er vier fasen onderscheiden: tijdens de eerste fase speelt een voornemen om te gaan huwen, in de tweede fase zijn de voorbereidingen voor het huwelijk al begonnen, de derde fase is het moment waarop het huwelijk voltrokken worden en de vierde fase is na het sluiten van huwelijk. Het merendeel van de zaken die bij het LEC EGG in het peiljaar 2017 in beeld zijn gekomen – zie de voorbeelden hiervoor – speelt zich af in de eerste twee fasen van het proces van huwelijkssluiting: er is al een partner gevonden en er kan al een verloving hebben plaats gevonden. In het peiljaar zijn er geen voorbeelden naar voren gekomen, waarbij ten tijde van de huwelijksvoltrekking duidelijk werd dat een of beide partners zich gedwongen voelde om het huwelijk te sluiten. Wel kwamen er enkele zaken naar voren (n=5), waarin het gedwongen huwelijk al had plaats gevonden en er ten gevolge van die dwang problemen waren gerezen.

Ontsnappen aan het huwelijk

Een vrouw woont in Nederland bij haar vader. Na een conflict met haar vader is zij echter uit huis gezet en naar familie in het Midden-Oosten gegaan. Daar dacht zij aanvankelijk veilig te zijn, maar bij aankomst wordt zij door familieleden meteen uitgehuwelijkt. Het blijkt van meet af aan geen goed huwelijk te zijn. Er vindt veel huiselijk geweld plaats. Zij vlucht naar Nederland. Hier is ze echter bang haar vader en zijn familie weer tegen te komen. Die zullen waarschijnlijk niet accepteren dat zij haar man wil verlaten.

Het beëindigen van een huwelijk kan overigens met zich meebrengen dat familieleden weer opnieuw uit gaan kijken naar een geschikte huwelijkskandidaat en eventueel dwang aanwenden om een nieuwe relatie tot stand te brengen.

Meerdere malen uithuwelijken

In het verleden is een vrouw door haar ouders uitgehuwelijkt aan een man die vooral geïnteresseerd bleek in een verblijfsvergunning. Uiteindelijk is ze van deze man gescheiden en hebben haar ouders beaamd dat dit geen goede partner voor haar was. Vervolgens koos de vrouw zelf een partner, maar die zagen haar ouders niet zitten. Ze probeerden haar opnieuw uit te huwelijken. Zij is naar het buitenland gegaan met de man met wie ze wel wilde trouwen. Onlangs heeft ze ontdekt dat haar ouders echter het plan hebben opgevat om haar aan weer een ander uit te huwelijken.

Hoewel het moeilijk is om op basis van het beperkte aantal zaken tot harde uitspraken over patronen te komen, verdienen twee situaties wel extra aandacht: in de eerste plaats lijken zaken in een stroomversnelling te komen op het moment dat slachtoffers zelf een relatie zijn aangegaan met partner die niet kan rekenen op de goedkeuring van de eigen familie. In bijna de helft (n=12) van de bestudeerde zaken bleek dat degene tegen wie de dwang werd uitgeoefend een andere relatie te hebben, die niet kon rekenen op goedkeuring van de familie of die geheim werd gehouden om afwijzing door de familie te voorkomen. In de tweede plaats lijken slachtoffers met name bezorgd te zijn op het moment dat zij op punt staan het land te verlaten. Hierbij speelt niet alleen angst voor huwelijksdwang een rol, maar ook voor achterlating.

Wie oefent dwang uit?

Om de vraag te kunnen beantwoorden wie dwang uitoefent, is het verstandig om eerst na te gaan wat motieven zijn voor huwelijksdwang. Uit de literatuur komen verschillende redenen naar voren: de wens van ouders om ongewenst gedrag van hun kind te corrigeren. Bij meisjes gaat het dan vaak om het gegeven dat zij te vrij worden gevonden in het contact met jongens en bij jongens gaat het dikwijls om het vertonen van delinquent gedrag. Een huwelijk zou dan tot gedragsverandering moeten leiden. Een andere reden om tot een huwelijk te dwingen, is het afkeuren van de huwelijkskandidaat waar het kind zelf mee aan komt zetten. Ook wordt genoemd het willen helpen van familie, vaak uit het land van herkomst, door een huwelijkskandidaat in dat land in de gelegenheid te stellen met een partner in Nederland te trouwen (Schmidt & Rijken, 2005). Daarnaast is uit de literatuur inmiddels ook bekend dat er een relatie bestaat tussen huwelijksdwang en mensenhandel (Dettmeijer, Esser & Noteboom, 2017; zie ook: Janssen & Rasenberg, 2017). In de voor dit onderzoek bestudeerde casuïstiek kwam maar één keer een relatie met mensenhandel naar voren. Daarbij leek overigens een niet-vrijwillig gekozen huwelijk eerder ingegeven door het hiervoor beschreven motief om vanuit het perspectief van de ouders het gedrag van hun kind in gunstige zin te beïnvloeden.

Loverboy

Een jonge vrouw heeft een periode in een opvanginstelling doorgebracht nadat zij een relatie had gehad met een man die mogelijk een loverboy was. Ze staat op het punt om op vakantie te gaan met haar familie naar het land van herkomst. Zij is bang dat zij daar zal worden uitgehuwelijkt.

De beschrijving van de motieven laat het belang van met name de familie zien bij de totstandkoming van bepaalde huwelijken. Het is dan ook niet opzienbarend dat in de bestudeerde casuïstiek de dwang eveneens uit de kring van familie kwam. Toch is de vraag naar wie de dwang precies wordt uitgeoefend minder eenvoudig om te beantwoorden. Vormen van geweld die in verband worden gebracht met eercodes, beperken zich niet tot het kerngezin (*nuclear family* in het Engels) bestaande uit vader, moeder en kinderen. Het

uitgebreide gezin (*extended family* in het Engels), dat bestaat uit het kerngezin plus opa's, oma's, ooms, tantes, (achter)neven en (achter)nichten, speelt dikwijls een grotere rol (Janssen, 2017). Hoewel het LEC EGG daar van meet af in onderwijs en voorlichting aandacht voor heeft gevraagd, blijft het de vraag of alle betrokken professionals in de veiligheidszorg zich daadwerkelijk realiseren dat het hier niet zozeer om een conflict tussen twee individuen gaat, maar om groepsdruk (Janssen, 2008).

Op basis van de vaak toch beperkte informatie uit de politiegegevens kwam lang niet altijd dat proces van groepsdruk helder in beeld. Doorgaans ging de dwang uit van de eigen familie. Het kwam ook wel eens voor dat de schoonfamilie verantwoordelijk was voor het uitoefenen van dwang, bijvoorbeeld in gevallen waarin al sprake was van een huwelijk (fase 4 uit schema 1 uit hoofdstuk 1). Een enkele keer werd de druk uitgevoerd door de partner. Zie in dit verband ook de hiervoor besproken casus 'dwang door partner'.

Het is overigens ook een misvatting om te denken dat vrouwen uitsluitend als slachtoffers van dwang in beeld komen en nooit zelf een rol spelen bij het uitoefenen van dwang (zie ook: Janssen, 2017).

Controle door moeder

Een jonge vrouw wordt door de familie onder druk gezet om te trouwen. Vader straft haar met fysiek geweld. Moeder houdt haar streng in de gaten en vertelt aan vader of en hoe de jonge vrouw de gestelde regels heeft overtreden.

Boze stiefmoeder

Een vrouw woont bij haar stiefmoeder. De vrouw wordt uitgehuwelijkt aan een familielid van haar stiefmoeder. De vrouw ziet dit niet zitten. Ze wordt door haar stiefmoeder mishandeld.

Een reden waarom vrouwen meewerken aan het uitoefenen van dwang kan gelegen zijn in het feit dat vrouwen doorgaans verantwoordelijk worden gehouden voor het zedelijke gedrag van hun dochters. Wanneer een dochter zich niet gedraagt conform de geldende normen, dan kan de moeder daar mede voor verantwoordelijk worden gehouden. Moeders kunnen er dus belang bij hebben om mee te werken aan het uitoefenen van huwelijksdwang, zeker als een huwelijk tot stand dient te komen met als achterliggend doel te voorkomen dat een dochter niet (verder) van het rechte pad afdwaalt.

Naarmate onderhandelingen met een aanstaande schoonfamilie verder zijn gevorderd, wordt het overigens niet alleen voor de toekomstige bruid, maar ook voor andere betrokkenen steeds lastiger om op de gemaakte plannen terug te komen en kan dwang sterker worden geuit en gevoeld. In fase 1 is het met andere woorden relatief makkelijker om een huwelijksluiting te voorkomen dan in fase 3 van het schema 1 uit hoofdstuk 1.

Ouders onder druk

Ouders hebben verschillende huwelijkskandidaten aan hun minderjarige dochter voorgesteld. De dochter heeft ingestemd met één van de kandidaten. Op haar 18e zal zij met hem trouwen. De ouders zijn echter niet te spreken over deze kandidaat. Zij vinden dat hij hun dochter niet goed behandelt. Als het huwelijk niet doorgaat verwachten de ouders van de jongen een financiële compensatie. De ouders van het meisje zitten met de handen in het haar.

Resultaat van dwang: wel of niet een (religieus) huwelijk?

Het merendeel van de zaken (n=21) ging om kwesties waarbij de familie zich had voorgenomen om een huwelijk tot stand te brengen en/of al daadwerkelijk met voorbereidingen voor een huwelijk waren begonnen, het ging dus om fase 1 en 2 uit het schema 1 uit hoofdstuk 1. Terwijl het LEC EGG contact hield met de behandelaars van deze zaken is het voor zover bekend niet tot huwelijken gekomen. Er kan echter geen uitsluitel worden gegeven over wat er op langere termijn is gebeurd.

In ruim een derde (n=7) van de bestudeerde zaken bleek er een huwelijk onder dwang te zijn voltrokken. Het ging dus om zaken die zich in fase 4 van schema 1 uit hoofdstuk 1 bevonden. Die zaken werden dan bij instanties onder de aandacht gebracht omdat zij onder een ongelukkig gesternte tot stand waren gekomen en tijdens het huwelijk spanningen en ook geweld bleven bestaan. Uit de gegevens bij het LEC EGG kon verder niet worden opgemaakt of het in deze gevallen om een religieus en/of een burgerlijk huwelijk ging.

3.3 De weg naar de politie

Rechtstreeks naar de politie

In ruim een derde van de gevallen (n=10) zijn slachtoffers zelf rechtstreeks naar de politie gekomen om melding of aangifte te doen. Daarnaast kwamen twee keer familieleden en een keer een collega naar de politie.

Niet terug van vakantie

Een jonge vrouw gaat op vakantie naar Turkije. Haar collega's in Nederland worden bezorgd als zij na afloop van die vakantie niet op het werk terugkeert. Een collega meldt bij de politie dat ze op het werk bezorgd zijn. De vrouw heeft verteld over mishandelingen thuis en plannen om haar uit te huwelijken.

Bij de directe gang naar de politie kan het gaan om aspecten die te maken hebben met huwelijksdwang, maar het komt ook voor dat een slachtoffer bij de politie voor iets anders komt en dat dan tijdens het contact dat dan ontstaat een relaas over huwelijksdwang in beeld komt.

Indirecte ontdekking

Een minderjarige jongen wordt door andere jongens mishandeld en doet aangifte bij de politie. Sinds die aangifte komt hij ook met hulpverlening in contact die zich verdiepen in zijn thuissituatie. Dan blijkt dat er huwelijksdwang speelt in de richting van zijn zus.

Het komt overigens ook voor dat een slachtoffer zich verbergt voor familieleden die huwelijksplannen smeden en dat vervolgens door die betrokken familieleden bij de politie melding wordt gemaakt van een vermissing. Bij directe contacten met burgers is dit een punt om alert op te zijn: huwelijksdwang kan als het ware achter een ander verhaal 'verstopt' zitten.

Verwijzing door partners in de veiligheidszorg

In de overige zaken (n=18) speelden scholen, sociale wijkteams, vluchtelingenwerk, opvanginstellingen, instellingen voor jeugdigen en jeugdzorg, Comensha (expertise- en coördinatiepunt op het gebied van mensenhandel) een rol bij het in beeld brengen van

casuïstiek bij de politie. Ook speelde het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating een belangrijke rol. Daar wordt in de volgende paragraaf verder op ingegaan.

3.4 Betrokkenheid van het ministerie van Buitenlandse Zaken

Het LKHA

Bij het thema huwelijksdwang komen migrantengroepen in beeld. Families die hiermee te maken krijgen, leven deels in Nederland, maar hebben ook verwanten in het buitenland. Een deel van de casuïstiek kan zich dan ook buiten Nederland afspelen. Indien dit het geval is, dan raakt dat aan het beleidsterrein van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Het ministerie van Buitenlandse Zaken geeft consulaire bijstand aan slachtoffers gericht op de veiligheid en terugkeer naar Nederland.

Bij de zaken die in 2017 met betrekking tot (het vermoeden van) huwelijksdwang bij het LEC EGG in beeld zijn gekomen, wordt echter in geen enkele zaak melding gemaakt van direct contact met het ministerie van Buitenlandse Zaken. Dat is overigens niet vreemd. Want wat wel genoemd wordt, is betrokkenheid van het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating (LKHA). Het LKHA is een kennis- en expertisecentrum voor professionals in de veiligheidszorg, dat adviseert en ondersteunt bij complexe casussen. Het LKHA onderhoudt het contact met het ministerie van Buitenlandse Zaken als slachtoffers van huwelijksdwang of achterlating in het buitenland verblijven. Het LKHA treedt op als partner van het ministerie van Buitenlandse Zaken en verifieert meldingen en coördineert opvang en hulp bij terugkeer naar Nederland.

Betrokkenheid van het LKHA

Het contact tussen het LEC EGG en het LKHA kan op drie manieren tot stand komen, afhankelijk van de vraag welke partij het eerst op de hoogte was van een specifieke casus:

- 1) Het LKHA benadert het LEC EGG in verband met een bij het LKHA onder de aandacht gekomen casus
- 2) Het LEC EGG licht het LKHA in in verband met een bij het LEC EGG onder de aandacht gekomen casus
- 3) De Immigratie –en Naturalisatie Dienst (IND) licht zowel het LEC EGG als het LKHA in in verband met een bij de IND onder de aandacht gekomen casus.

De manier waarop het contact tussen het LEC EGG en het LKHA in een specifieke casus tot stand komt, situatie 1, 2 of 3, heeft verder geen consequenties voor de werkverdeling tussen beide instellingen. In 2017 was het LKHA bij ruim een derde van de zaken (n=8) van huwelijksdwang betrokken die ook bij het LEC EGG zijn voorgelegd. Navraag bij het LKHA leert dat in het peiljaar 2017 daar in totaal 38 casussen zijn gemeld en in behandeling genomen. Daarbij ging het slechts in vier gevallen om huwelijksdwang. In het merendeel van de zaken (n=30) ging het om achterlating. Daarnaast werd volgens het LKHA ook huwelijksgevangenschap onder de aandacht gebracht. Blijkbaar heeft het LKHA dus ook zaken bij het LEC EGG gemeld, die door het LKHA niet, maar bij de politie wel als een vorm van (dreigende) huwelijksdwang zijn geïnterpreteerd.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Wat is huwelijksdwang?

Bij huwelijksdwang gaat het om de volgende handeling: bij een religieus of wettelijk huwelijk worden de (voorbereidende) huwelijksbehandelingen tegen de vrije wil van minstens een van de huwelijkskandidaten voltrokken, die daar onder een bepaalde vorm van dwang mee is ingestemd. Huwelijksdwang is een vorm van geweld in afhankelijkheidsrelaties en heeft te maken met opvatting over familie-eer en geweld.

Waarom een onderzoek naar huwelijksdwang?

Bestudering van bij de politie bekend geworden casuïstiek draagt bij aan de kennis over de (variatie in) verschijningsvormen van huwelijksdwang en van de achtergrondkenmerken van betrokkenen. Inzicht in de aard van het fenomeen is essentieel om tot een goede aanpak te kunnen komen. Het onderzoek was er op gericht inzicht te krijgen in de mate waarin en de wijze waarop door het LEC EGG het fenomeen huwelijksdwang in 2017 is waargenomen.

Vragen en antwoorden in dit onderzoek

Met betrekking tot het peiljaar 2017 zijn in het kader van dit verkennende onderzoek de volgende vragen gesteld en beantwoord:

- 1) Hoeveel zaken waarin huwelijksdwang vermoed werd of daadwerkelijk een rol speelde, zijn bij het LEC EGG bekend geworden?

In het peiljaar werden in totaal 456 zaken aan het LEC EGG voorgelegd. In 28 zaken, dat wil zeggen 6%, ging het om (vrees voor) huwelijksdwang.

- 2) Welke kenmerken van de betrokkenen (i.e. de huwelijkskandidaten) heeft de politie in beeld (etnische achtergrond, nationaliteit, verblijfplaats – binnen- of buitenland – en verblijfstitel, meerderjarig of minderjarig)?

De meeste zaken speelden zich af in een Afghaanse (n=5), Marokkaanse (n=5) en Koerdische context (n=5). Het ging hierbij om Koerden met wortels in Irak, Syrië en in Turkije. Verder speelden zaken tegen een Syrische, Egyptische, Hindostaanse, Somalische, Irakese, Eritrese en Turkse achtergrond. In bijna alle gevallen (n=26) bleek degene tegen wie de dwang gericht was in Nederland te verblijven. In één geval was sprake van achterlating in het buitenland en in een ander geval was het slachtoffer niet teruggekeerd van een vakantie met familie in het buitenland. Van de (aanstaande) partners bleek bijna een derde (n=8) in Nederland te verblijven. In iets meer dan een derde deel (n=10) bleek de (aanstaande) partner in het buitenland te verblijven. In nog eens een derde (n=9) waren er veel vraagtekens over de (aanstaande) partner. Soms waren de ouders voornemens om tot een huwelijk te komen, maar hadden ze nog geen concrete kandidaat op het oog en ging het dus vooral om angst voor huwelijksdwang. Daarnaast kwam het ook voor dat er een kandidaat in beeld was, maar dat die naar alle waarschijnlijkheid in het buitenland verbleef, waardoor er hier relatief weinig over de persoon bekend was. In bijna een derde (n=8) kwam diegene waartegen de dwang werd uitgeoefend als minderjarig bij het LEC EGG in beeld. Het is overigens niet uitgesloten dat een groter deel van de casuïstiek minderjarigen betreft. Het kan immers goed zijn dat de dwang al een aanvang nam, toen het slachtoffer minderjarig

was, terwijl de zaak pas later bij de autoriteiten onder de aandacht kwam. Van ongeveer een kwart (n=7) was het niet bekend of de (aanstaande) partner meerder- of minderjarig was.

- 3) Tegen wie was de dwang gericht en op welke manieren werd dwang uitgeoefend (fysiek, psychisch, tijdens welke fasen in het proces van huwelijksluiting)?

In alle bestudeerde gevallen was de dwang gericht tegen vrouwen. Daarbij dient wel te worden opgemerkt dat doorgaans niet systematisch gevraagd is naar eventuele ervaringen met dwang bij mannelijke huwelijkspartners. In alle bestudeerde casuïstiek speelde psychische dwang een rol (bijvoorbeeld het voortdurend controleren, het bespelen van schuldgevoel en/of het dreigen geheimen uit te laten lekken). Daarnaast kwam ook dreiging met fysieke dwang in beeld (dreigen met bijvoorbeeld mishandeling, ontvoering, achterlating of de dood), alsmede het daadwerkelijk uitoefenen van dwang op basis van fysiek geweld (denk aan mishandeling, ontvoering en/of achterlating). Meestal kwam dwang in beeld bij het voornemen om te gaan huwen en bij de voorbereiding van het huwelijk. Er was geen zaak bij, waarbij het om dwang ging tijdens de huwelijksluiting. Er was wel een vijftal zaken, waarbij al een huwelijk onder dwang tot stand was gekomen en ten gevolge van die weinig harmonieuze start van meet af problemen in het huwelijk voorkwamen. Ook kwam het voor dat na het mislukken van een dergelijk huwelijk de familie weer via dezelfde procedure tot een nieuw huwelijk trachtten te komen. Alertheid is verder ook gewenst op het moment dat de betrokkene een partner heeft gekozen die niet kan rekenen op goedkeuring van de familie. Daarnaast werd ook aangegeven extra bezorgd te zijn op het moment dat een reis naar het buitenland gepland staat. De dwang werd doorgaans uitgeoefend in familieverband, waarbij het ook voorkwam dat vrouwen daarbij een actieve rol speelden. Het kon zowel gaan om de eigen familie, de partner als om de schoonfamilie. Mede door beperkte informatie werd de wisselwerking tussen familieleden lang niet altijd duidelijk. Naarmate de plannen voor een huwelijk verder zijn gevorderd, wordt het relatief steeds moeilijker om zich aan dwang te onttrekken.

- 4) Heeft dwang in de bestudeerde casuïstiek voor zover bekend ook tot een (religieus) huwelijk geleid?

De meeste zaken (n=21) gingen om kwesties waarbij de familie zich had voorgenomen om een huwelijk tot stand te brengen en/of al daadwerkelijk met voorbereidingen voor een huwelijk waren begonnen. Terwijl het LEC EGG contact hield met de behandelaars van deze zaken is het voor zover bekend niet tot huwelijken gekomen. Het is niet duidelijk of die situatie ongewijzigd is gebleven. In ruim een derde (n=7) van de bestudeerde zaken bleek er een huwelijk onder dwang te hebben plaats gevonden. Die zaken werden dan bij instanties onder de aandacht gebracht, omdat er spanningen in die huwelijken bestonden die tot geweld leidden. Het was niet duidelijk of het hier om burgerlijke en/of religieuze huwelijken ging.

- 5) Hoe zijn die zaken in eerste instantie bij de politie onder de aandacht gekomen?

In ruim een derde van de gevallen (n=10) zijn slachtoffers zelf naar de politie gegaan om melding of aangifte te doen. Daarnaast kwamen twee keer familieleden en een keer een collega naar de politie. Het komt voor dat een slachtoffer zich verbergt voor familieleden die huwelijksplannen smeden en dat die familieleden bij de politie melding doen van vermissing. Bij contacten met burgers is het belangrijk om alert te zijn op het feit dat huwelijksdwang achter een ander verhaal 'verstopt' kan zitten. In de overige zaken (n=18) speelden scholen, sociale wijkteams, vluchtelingenwerk, opvanginstellingen, instellingen voor jeugdigen en

jeugdzorg, Comensha (expertise- en coördinatiepunt op het gebied van mensenhandel) en het LKHA een belangrijke verwijzende rol.

- 6) Is er in deze zaken contact geweest met het ministerie van Buitenlandse Zaken en zo ja: waarom en met welk doel vond dat contact plaats?

Bij ruim een derde van de zaken van huwelijksdwang (n=8) die in het peiljaar bij het LEC EGG onder de aandacht werden gebracht, was ook het LKHA betrokken.

4.2 Aanbevelingen

Eén belangrijke aanbeveling: aandacht voor preventie, deskundigheidsbevordering en vroegherkenning

Op basis van dit bescheiden onderzoek wordt één belangrijke aanbeveling gedaan: blijf aandacht houden voor preventie, deskundigheidsbevordering en vroegherkenning. Er liggen echter verschillende beweegredenen aan die ene aanbeveling ten grondslag: aandacht voor de beperkte actieradius van de politie en de behoefte om meer inzicht te krijgen in het *dark figure* en in onderbelichte aspecten en nieuwe ontwikkelingen.

- Houd rekening met de beperkte actieradius van de politie

De actieradius van de politie is niet onbeperkt. Het werk van de politie is grotendeels gebonden aan het Nederlandse grondgebied. Uiteraard bestaat er ook internationale politiesamenwerking, maar in principe zijn de interventiemogelijkheden voor de Nederlandse politie in het buitenland beperkt. Voorkomen is ook in dit opzicht beter dan genezen: preventie, deskundigheidsbevordering en vroegherkenning kunnen er toe bijdragen dat betrokkenen in beeld komen bij de politie en bij andere professionals in de veiligheidszorg voordat zij zijn uitgereisd.

Het is belangrijk dat burgers en andere professionals in de veiligheidszorg zich goed bewust zijn – of dat via voorlichting worden – van de reikwijdte van interventiemogelijkheden van de politie. Overspannen of verkeerde verwachtingen brengen teleurstellingen met zich mee die het vertrouwen in de politie en daarmee in de overheid kunnen ondermijnen. Een gevolg hiervan kan zijn dat minder burgers bij de politie en andere professionals in beeld komen met hun problemen met betrekking tot huwelijksdwang. Dat zou zeer betreurenswaardig zijn. Niet alleen omdat individuele mensen zo van hulp verstoken blijven, maar ook omdat daardoor het onderwerp in de taboesfeer blijft hangen. Het ligt buiten het vermogen en de plichten van de politie om normen met betrekking tot huwelijksdwang volledig te veranderen. De politie draagt uiteraard haar steentje bij door zich van haar reguliere taken te kwijten (opsporen, handhaven, verlenen van noodhulp) en daarmee de normen van de Nederlandse rechtstaat uit te dragen. Die signalerende taak kan de politie echter niet goed gestalte geven, als er geen of relatief weinig casuïstiek in beeld komt.

Door de aanpak van huwelijksdwang door de politie en andere partners in de veiligheidszorg ook te blijven betrachten als onderdeel van het reguliere werk wordt overigens ook benadrukt dat het hier niet om een 'exotisch' onderwerp gaat, maar om een veiligheidsvraagstuk dat onderdeel is van de Nederlandse samenleving en dat aandacht en aanpak behoeft. Op die manier kunnen de politie en haar partners in de veiligheidszorg polarisatie in de samenleving tegengaan en zich mede inzetten voor verbinding en sociale cohesie.

- Wees alert op het dark figure en nieuwe ontwikkelingen

Ook in dit rapport is een relatief klein aantal zaken beschreven. De vraag of het daadwerkelijk om een klein aantal zaken gaat is moeilijk te beantwoorden. Hoe groot het *dark figure* is -het aantal zaken dat wel plaats heeft gevonden, maar niet bij instanties bekend is geworden-, is onbekend. Factoren die het niet bekend worden van casuïstiek bij de politie en andere professionals in de veiligheidszorg beïnvloeden, hebben onder meer te maken met de bereidwilligheid van burgers om dit soort zaken onder de aandacht te brengen van instanties en met het vermogen van professionals in de veiligheidszorg om dit soort casuïstiek bijtijds te herkennen. Inzet op preventiemaatregelen in die zin dat het taboe rond het bespreekbaar maken van huwelijksdwang wordt aangepakt, kunnen dan ook een belangrijke rol spelen in het terugdringen van het *dark figure*, aangezien dergelijke maatregelen een positieve invloed beogen op de meldingsbereidheid van burgers.

Daarnaast blijft aandacht voor deskundigheidsbevordering bij professionals wenselijk. Binnen de nationale politie impliceert dat het blijven benadrukken van de systematiek en werkwijze van de zogeheten 'methode LEC EGG' die de formele standaard is voor de aanpak van eengerelateerd geweld. Onder dit paraplubegrip valt immers ook het fenomeen huwelijksdwang en binnen die methodiek wordt ook aandacht besteed aan huwelijksdwang. Partners in de veiligheidszorg buiten de politie kunnen onderdelen van deze methodiek (bijvoorbeeld de checklist) ook zelf gebruiken. Het LEC EGG stimuleert dit gebruik door externe partners (er zijn bijvoorbeeld geen kosten aan verbonden) om zo de aanpak van dit soort zaken te verbeteren wat betreft het verzamelen van relevante informatie ten behoeve van analyse van de casuïstiek en het bevorderen van de samenwerking tussen verschillende professionals en instituties in de veiligheidszorg. Deskundigheidsbevordering dient breed plaats te vinden. In feite moet elke professional in de veiligheidszorg met deze problematiek om kunnen gaan. Er wordt vaak gedacht dat professionals met eenzelfde etnische achtergrond dergelijke zaken toch ook zouden kunnen behandelen. Maar daarmee wordt voorbij gegaan aan het feit dat een professional met een weliswaar zelfde etnische achtergrond niet per se deskundig is op dit specifieke terrein. Verder is het niet uitgesloten dat collega's het pijnlijk vinden om (regelmatig) te praten over problemen en misstanden onder mensen uit dezelfde etnische groep, of met name als *professional* op die thema's te worden aangesproken. Een ander aandachtspunt is dat burgers onder meer vanwege schaamtegevoelens of angst voor roddel of het uitlekken van tot dan toe goed bewaarde familiegeheimen niet altijd genegen zijn om verklaringen af te leggen in het bijzijn van een politieambtenaar met dezelfde etnische achtergrond. Dit verschijnsel wordt overigens ook waargenomen onder hulpverleners (Janssen, 2013).

Aandacht voor huwelijksdwang onder betrokken gemeenschappen en professionals scherpt ook het oog voor onderbelichte aspecten en eventuele nieuwe ontwikkelingen. In de hier gepresenteerde casuïstiek is bijvoorbeeld geen voorbeeld opgenomen van mannelijke slachtoffers van huwelijksdwang. Zijn ze er werkelijk niet, zien mannen zich niet als slachtoffer en/of herkennen professionals in de veiligheidszorg hen niet als slachtoffer van huwelijksdwang? Aanscherping van de waarneming door meer aandacht voor preventie, deskundigheidsbevordering en vroegherkenning kan dergelijke onderbelichte aspecten aan het licht brengen. Daarnaast draagt dit alles ook bij aan de zichtbaarheid van nieuwe ontwikkelingen. Hoewel dat in dit onderzoek niet expliciet naar voren is gekomen, is eerder al gebleken dat in de context van eengerelateerd geweld *on-* en *offline* dreigementen vaak hand in hand gaan (zie bijvoorbeeld: Janssen, Sanberg & Van der Sluis, 2011). Het is de vraag hoe dat is voor huwelijksdwang. Een andere reden om alerter op dit aspect te zijn, is het gegeven

dat tegenwoordig ook veel relaties *online* tot stand komen. Hoe zit dat dan bij gearrangeerde relaties en relatievorming waarbij dwang een rol speelt?

Tot slot: blijf systematisch werken!

De problematiek van huwelijksdwang is complex en hardnekkig en laat zich derhalve niet snel en simpel oplossen. Uit het voorgaande blijkt dat er behoefte is aan een gedegen kennispositie om enerzijds taboes te kunnen doorbreken en anderzijds professioneel op te kunnen treden in de veiligheidszorg. Dat vergt niet zozeer allerhande nieuwe interventies en ideeën over de aanpak. Wat vooral nodig is, is dat de opdracht waaraan de politie en andere professionals in de veiligheidszorg zich hebben gecommitteerd, systematisch en structureel wordt uitgevoerd. Dat betekent dat bij de politie consequent gewerkt wordt volgens de in het eerste hoofdstuk al beschreven 'methode LEC EGG': vroegherkenning op basis van rode vlaggen, informatie verzamelen met behulp van de checklist en dan komen tot een weloverwogen plan van aanpak.

5 Geraadpleegde literatuur

Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken, *Tegen de wil achtergebleven. Een advies over in herkomstlanden achtergelaten vrouwen en kinderen*, Den Haag: Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken, 2005.

Bureau van Bijsterveldt, *Türk Medeni Kanunu. Informatie over het Turks en Nederlands (familie)recht*, Landelijke Werkgroep Mudawwanah, 2009.

Braun, S.C., 'Gevangen in het huwelijk', in: *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht*, 71, 2012: 214-218.

Buskens, L., 'De recente hervorming van het Marokkaanse familierecht', in: *Recht van de Islam*, 12, 1994: 59-96.

Buskens, L., *Islamitisch recht en familiebetrekkingen in Marokko*, Amsterdam: Bulaaq, 1999.

Cornelissens, A., Kuppens, J., Ferwerda, H., *Huwelijksdwang. Een verbintenis voor het leven? Een verkenning van de aard en aanpak van gedwongen huwelijken in Nederland*, Den Haag: WODC, 2009.

Dettmeijer, C.E., Esser, L.B. & F. Noteboom, *Zicht op kwetsbaarheid. Een verkennend onderzoek naar de kwetsbaarheid van kinderen voor mensenhandel*, Den Haag: Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, Den Haag: 2017.

Drost, L.F., Goderie, M., Flikweert, M. & Tan, S., *Leven in gedwongen isolement. Een verkennend onderzoek naar verborgen vrouwen in Amsterdam*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut, 2012.

Drost, L., Smits van Waesberghe, E. & Los, V., *Opgesloten in eigen huis: Een onderzoek naar aard en omvang van verborgen vrouwen in Den Haag*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut, 2015.

Eck, C. van, *Door bloed gezuiverd. Eerwraak bij Turken in Nederland*, Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker, 2001.

Eck, C. van, 'Kritiek die geen hout snijdt', in: *Tijdschrift voor Criminologie*, 4, 2003: 413-414.

Eijk, E. van, *Family law in Syria: a plurality of laws, norms, and legal practices*, Leiden: Leiden University Institute for Area Studies (LIAS), Faculty of Humanities, Leiden University, 2013.

Eijk, E. van, *Wel gescheiden, niet gescheiden? Een empirisch onderzoek naar huwelijkse gevangenschap in Nederland*, Maastricht: Universiteit Maastricht, 2017.

Janssen, J., 'Organisaties, cultuur en eergevoel. Over complexe institutionele samenwerking bij de aanpak van eergegrelateerd geweld', in: *Proces*, nr. 4, 2008: 132-137.

Janssen, J., *De kleuren van de kameleon. Een verkennend onderzoek naar de betrokkenheid van politieambtenaren bij eerconflicten*, Den Haag: Boom Lemma Uitgevers, 2013.

Janssen, J., *Focus op eer. Een verkenning van eorzaken voor politieambtenaren en andere professionals*, Den Haag: Boom Criminologie, 2017.

Janssen, J. & Rasenberg, M., 'Dangerous liaisons. Over de relatie tussen eengerelateerd geweld en mensenhandel', in: *Proces*, (96) 6, 2017: 438-447.

Janssen, J., Sanberg, R. & D. van der Sluis, 'Virtual honour: violating and restoring family honour through the internet', in: *Cahier Politiestudies*, (20) 3, 2011: 275-293.

Koning, M. de & Bartels, E., *Over het huwelijk gesproken: partnerkeuze en gedwongen huwelijken onder Marokkaanse, Turkse en Hindostaanse Nederlanders*, Den Haag: ACVZ, 2005.

LEC EGG. Terugblik op 2017. *Jaarverslag van het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld*, Den Haag: LEC EGG, 2018.

Leun, J. van der & Leupen, A., 'Informeel huwelijk in Nederland: in het echt verbonden? Een kritische reflectie op een vermeend veiligheidsrisico', in: *Tijdschrift voor Criminologie*, nr. 2, 2013: 191-205.

Musa, Sh. & Diepenbrock, E., i.s.m. Eijk, E. van, *Verborgene vrouwen: een vergeten groep. Een verkennend onderzoek naar aard, omvang en aanpak van de problematiek van verborgene vrouwen in de deelgemeente Delfshaven (Rotterdam)*. Delfshaven: 2013.

Pellis, L.Th.L.G., *Internationaal privaatrecht*, Den Haag: Boom Juridisch, 2013.

Rutten, S., Eijk, E. van, Drost, L., Kadrouh-Outmany, Kh. & Smits van Waesberghe, E., *Gewoon getrouwd. Een onderzoek naar kindhuwelijken en religieuze huwelijken in Nederland*, Maastricht: Maastricht University, 2016.

Sabbe, A., Temmerman, M. & Brems, E., 'Forced Marriage: an Analysis of Legislation and Political Measures in Europe', in: *Crime, Law and Social Change*, nr. 62, 2014: 171-189.

Schmidt, G.E. & C.R.J.J. Rijken, *Juridische aspecten van gedwongen huwelijken*, Den Haag: 2005.

Rijn, P. van (red.), *(H)echt verbonden. Het burgerlijk en religieus huwelijk onder de loep*, Rotterdam: Gemeente Rotterdam, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, SPIOR, 2018.

Smits van Waesberghe, E., Sportel, I., Drost, L., Eijk, E. van & Diepenbrock, E., 'Zo zijn we niet getrouwd'. *Een onderzoek naar omvang en aard van huwelijksdwang, achterlating en huwelijkse gevangenschap*, Utrecht: Verwey Jonkerinstituut, 2014.

Soleimani, A., *Islamtisch Burgerlijk Wetboek conform de Sjaria*, Drachten: Het Talenhuis, 2002.

datum 7 december 2018
auteur Dr. Janine Janssen
pagina 32 van 33

Websites

<http://wetten.overheid.nl/BWBR0037085/2015-12-05>

https://hetccv.nl/fileadmin/Bestanden/Onderwerpen/Multiprobleem_gezin/eindrapportage-verkennergroep-versterking-aanpak-huwelijksdwang-en-achterlating.pdf+%&cd=1&hl=nl&ct=clnk&gl=nl

[https://ind.nl/Familie/Paginas/Echtgenoot-of-\(geregistreerd\)-partner.aspx](https://ind.nl/Familie/Paginas/Echtgenoot-of-(geregistreerd)-partner.aspx)

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/09/17/beantwoording-kamervragen-over-bericht-waarom-helpt-nederland-zijn-meisjes-niet>

<https://www.dictionary.com/browse/shotgun-wedding>

<https://www.huiselijkgeweld.nl/dossiers/huwelijksdwang>

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/huwelijksdwang/huwelijksdwang-voorkomen>

<https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/hecht-verbonden/>

www.huiselijkgeweld.nl/dossiers/stalking/wetgeving/algemeen_dwangartikel

www.huwelijksdwangenachterlating.nl/

www.politie.nl/themas/eergerelateerd-geweld.html

www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-buitenlandse-zaken

www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/privacy-en-persoonsgegevens/vraag-en-antwoord/gegevens-basisadministratie-personen

Bijlage 1 Scorelijst dossieronderzoek

Scorelijstdossieronderzoek huwelijksdwang 2017	
1) LEC EGG Nummer	
2) Etnische achtergrond en nationaliteit van de betrokkenen*	Man: Vrouw:
3) Verblijfstatus betrokkenen	Man: Vrouw:
4) Leeftijd betrokkenen (minderjarig/meerderjarig)	Man: Vrouw:
5) Hoe vindt dwang plaats?	1) Fysiek, namelijk... 2) Psychisch, namelijk...
6) Van wie gaat de dwang uit?	
7) Is er een huwelijk uit voort gekomen?	1) Nee 2) Ja, een religieus huwelijk 3) Ja, een burgerlijk huwelijk 4) Ja, een burgerlijk en een religieus huwelijk 5) Anders, namelijk...
8) Hoe is de zaak in eerste aanleg bij de politie in beeld gekomen?	1) De betrokkenen hebben zelf contact met de politie gezocht 2) Mensen uit de sociale omgeving van de betrokkenen hebben contact met de politie gezocht 3) Een professional heeft contact met de politie gezocht, namelijk... 4) Anders, namelijk...
9) Is er betrokkenheid van het ministerie van Buitenlandse Zaken geweest?	1) Nee 2) Ja, namelijk...

*Met de betrokkenen worden de huwelijkskandidaten bedoeld.